

การท่องเที่ยวแนวใหม่ สู่สุขภาวะและเศรษฐกิจไทยยั่งยืน

(New tourism approach toward sustainable economy and well-being)

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๗ ได้พิจารณารายงาน เรื่อง การท่องเที่ยวแนวใหม่ สู่สุขภาวะและเศรษฐกิจไทยยั่งยืน^๑

ค่านิยมของ “การท่องเที่ยวแนวใหม่” คือ การเดินทางท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นสุขภาวะและความเป็นอยู่ที่ดีของ นักท่องเที่ยว ประชาชน และชุมชน โดยสร้างสมดุลของ “เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสุขภาวะ” อย่างเท่าเทียม เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่ออย่างยั่งยืน

ตระหนักว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม อีกทั้งประเทศไทยได้รับการยอมรับในเวทีโลกด้านการเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลก

รับทราบว่า คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) ได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของไทยให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วน ซึ่งแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐) ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง และพร้อมที่จะเติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบกับการสร้างความเข้มแข็งจากภายในมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ พัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความทันสมัยผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม การยกระดับบุคลากรและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ เข้าใจ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับบริบทของการท่องเที่ยววิถีใหม่ ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ และเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกลไกในการขับเคลื่อนและพัฒนากการท่องเที่ยวของไทย เพื่อให้สามารถใช้เป็นกรอบการดำเนินงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่วิสัยทัศน์และเป้าหมายได้อย่างแท้จริง

รับทราบว่า กระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพเศรษฐกิจสุขภาพ สู่ Medical and Wellness Hub โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เน้นความปลอดภัยในทุกมิติ พร้อมทั้งยกระดับภูมิปัญญาไทย การแพทย์แผนไทยและสมุนไพรเพื่อการแพทย์ในระบบบริการสุขภาพ โดยส่งเสริมการต่อยอดงานวิจัย การถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมสุขภาพและเทคโนโลยีชีวภาพทางการแพทย์ รวมถึงการปรับปรุงกฎระเบียบ ลดขั้นตอนการขออนุมัติ/อนุญาต เพื่อเพิ่มโอกาสการเติบโตของธุรกิจทางการแพทย์และสุขภาพ

^๑เอกสารสมัชชาสุขภาพ ๑๗ / หลัก ๒

ชื่นชมว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถเพิ่มศักยภาพการแข่งขันเชิงการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งดำเนินการโดยต้นทุนทางสังคมที่ครอบคลุมภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ของตนเอง สามารถยกระดับการท่องเที่ยวให้เป็นกลยุทธ์สำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ เกิดการจ้างงานและการกระจายรายได้ในเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ร่วมกับการส่งเสริมบริการที่ดีและคำนึงถึงภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชนให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

รับทราบว่า ประเทศไทยได้ลงนามในกรอบความร่วมมือว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) วาระปี พ.ศ. ๒๕๖๕ – ๒๕๖๙ เพื่อก้าวขึ้นเป็นประเทศรายได้สูง เป็นประเทศสีเขียว (Green Thailand) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องออกแบบการพัฒนาประเทศโดยอิงหลักการของสหประชาชาติด้วย “การไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (Leave no one behind)” ตามหลักสิทธิมนุษยชน หลักความเสมอภาคทางเพศ หลักความยั่งยืน และหลักภูมิคุ้มกันต่อวิกฤต ซึ่งมีความสอดคล้องกับการดำเนินการในประเทศทั้งยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) มุ่งสร้างสมดุล ๓ เสาหลักของมิติความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) คือ มิติด้านสังคม (People) มิติด้านเศรษฐกิจ (Prosperity) และมิติสิ่งแวดล้อม (Planet) ควบคู่กับการพัฒนามิติด้านสันติภาพและสถาบัน (Peace) และมิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership)

ห่วงใยว่า ถึงแม้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั่วโลก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีต้นทุนและศักยภาพสูงในแง่ของความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม แต่กระแสนิยมโตของการท่องเที่ยวอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของชุมชนและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งความไม่สมดุลของระบบนิเวศสุขภาวะโดยรวม ดังนั้นจึงควรพัฒนากลไกในการบูรณาการและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา “เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสุขภาวะ” อย่างเท่าเทียมกัน

เห็นว่า การยกระดับนโยบายสาธารณะเรื่อง “การท่องเที่ยวแนวใหม่ สู่สุขภาวะและเศรษฐกิจไทยยั่งยืน” เป็นกุญแจสำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตในชุมชน นำไปสู่การสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวแนวใหม่ ที่ตระหนัก และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

จึงเห็นชอบต่อกรอบทิศทางนโยบาย (Policy Statement) ดังนี้

ทุกภาคส่วนในสังคมให้ความสำคัญการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยร่วมมือกันในการขับเคลื่อนให้พื้นที่ท่องเที่ยวมี **คุณค่า มีความปลอดภัย**มุ่งเน้นการสร้างสมดุลใน ๕ มิติ **“เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และ สุขภาวะ”** พร้อมร่วมกันบูรณาการสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากผ่านการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนและประชาชน ร่วมกับการสร้างความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยว และชุมชน เพื่อพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก

โดยดำเนินการผ่าน (๑) พัฒนา ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานรองรับการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพและยั่งยืน (๒) ยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ บริการ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ที่ส่งผลต่อสุขภาวะของนักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชน รวมทั้งเป็นมิตรและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (๓) พัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความตระหนักรู้วัฒนธรรมท่องเที่ยวแนวใหม่ สำหรับผู้รับบริการ ผู้ให้บริการ และนักท่องเที่ยว (๔) กำหนดให้มีมาตรการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เชื่อมโยงทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชน และ (๕) สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านอุปสงค์ อุปทาน และการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวแนวใหม่

โดยมีสาระสำคัญของกรอบทิศทางนโยบาย ดังนี้

๑. พัฒนา ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานรองรับการท่องเที่ยวแบบมีคุณภาพและยั่งยืน โดยวางแผน และพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวลอย่างยั่งยืน (tourism for all) และมีการออกแบบสภาพแวดล้อมและระบบรองรับการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่คำนึงถึงความยืดหยุ่นพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงจากความไม่แน่นอน (resilience) ครอบคลุมการออกแบบเมือง โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ระบบนิเวศการท่องเที่ยว ระบบการเฝ้าระวังและเตือนภัย ระบบการสื่อสาร ระบบการบริหารจัดการ รวมถึงการพัฒนาฐานข้อมูล การเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและวิธีการที่เหมาะสม จากการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในทุกระดับอย่างยั่งยืน คำนึงถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกคน รวมทั้งยกระดับมาตรฐานความปลอดภัย โดยเฉพาะด้านการคมนาคม ด้านระบบบริการสุขภาพ ด้านการจัดการภาวะฉุกเฉินในชุมชน เพื่อการดูแลนักท่องเที่ยวทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อชุมชนและประชาชน

๒. ยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ บริการ ภูมิปัญญา และประสบการณ์ที่ส่งผลต่อสุขภาวะของนักท่องเที่ยวและประชาชนในชุมชน รวมทั้งเป็นมิตรและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยสร้างกลไกสนับสนุนการสร้างอาชีพในชุมชน คำนึงถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบางทางสังคม ให้ชุมชนเป็นผู้ประกอบการ ความเป็นเจ้าของ รับรู้ เข้าใจ สามารถออกแบบอัตลักษณ์และสร้างแบรนด์ (Brand) ค่าความนิยม (Goodwill) ของผลิตภัณฑ์ บริการ ภูมิปัญญา ที่มีมาตรฐานทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับสากล รวมถึงประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าด้านสุขภาวะชุมชน เป็นมิตรและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับ

(Value of money) พร้อมทั้งส่งเสริมเจตนารมณ์การท่องเที่ยวแนวใหม่จากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่อออนไลน์ที่เหมาะสมต่อการเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยวทุกคน พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวใช้ผลิตภัณฑ์ บริการ และภูมิปัญญาในแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการพัฒนาฐานข้อมูลหรือระบบสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวทุกคนที่จะช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยว รวมถึงระบบการคุ้มครองผู้บริโภค ระบบการเฝ้าระวังโรคและภัยสุขภาพในชุมชน เช่น การรับเรื่องร้องเรียน การเยียวยาเมื่อเกิดผลกระทบจากการท่องเที่ยวแนวใหม่

๓. พัฒนาศักยภาพและเสริมสร้างความตระหนักรู้วัฒนธรรมท่องเที่ยวแนวใหม่ สำหรับผู้ให้บริการ ผู้ให้บริการ และนักท่องเที่ยว โดยพัฒนาศักยภาพ และชุดความคิด (Mindset) ของผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ บุคลากรด้านการท่องเที่ยว ให้มีทักษะ มีความเชี่ยวชาญ และเป็นมืออาชีพในการบริการเพื่อรองรับคนทั้งมวล ประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสารสื่อความหมาย ผ่านการสร้างแพลตฟอร์ม, อินฟลูเอนเซอร์ และ คอนเทนต์ครีเอเตอร์ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital economy) ทักษะการบริการ ทักษะการบริหารจัดการ ตลอดจนการสร้างความรักและความเข้าใจแก่ผู้ให้บริการและผู้ให้บริการในเรื่องความปลอดภัย การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม รวมถึงการเสริมสร้างความตระหนักแก่นักท่องเที่ยวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพในการดูแลตนเองและผู้อื่น

๔. กำหนดให้มีมาตรการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่เชื่อมโยงทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชน หน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยชุมชนมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน นำมาตรฐานการท่องเที่ยวและ/หรือมาตรฐานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ เพื่อออกแบบการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying capacity) ในทุกด้าน และพร้อมที่จะจัดการผลกระทบ เพื่อรักษาความยั่งยืน และความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชนและประชาชนในพื้นที่ กระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรมให้กับคนในชุมชน ส่งเสริมประสบการณ์อันมีคุณค่า เพื่อเรียนรู้และเข้าใจลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่มีความสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน อีกทั้งมีมาตรการทางการเงินการคลังเพื่อสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อและไม่เป็นภาระกับประเทศ

๕. สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านอุปสงค์ อุปทาน และการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวแนวใหม่ โดยการทบทวน ศึกษาวิจัย เพื่อให้เกิดการพัฒนาเชิงนโยบาย และเชิงปฏิบัติการสนับสนุนให้มีการนำผลการวิจัยที่มีอยู่แล้วมาใช้ ให้เกิดการพัฒนา และปรับปรุง แก้ไขระเบียบ/ข้อกฎหมายทั้งหมดที่เกี่ยวข้องทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน มุ่งตอบสนองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวแนวใหม่ โดยเพิ่มมาตรการที่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวก และมีมาตรการปรับปรุงแก้ไขในกรณีที่เกิดผลกระทบเชิงลบ พร้อมต่อการรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีส่วนร่วม ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ เช่น การปรับปรุงกฎหมาย การกำหนดนโยบาย การพัฒนาเชิงรูปธรรมในพื้นที่ และการจัดทำแนวทางการติดตามและประเมินผลในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อให้สามารถปรับปรุงและเสริมสร้างประสิทธิภาพของการดำเนินงานในอนาคต

มติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ

๑. เห็นชอบกรอบทิศทางนโยบาย และสาระสำคัญประกอบกรอบทิศทางนโยบายการท่องเที่ยวแนวใหม่ สู่สุขภาวะและเศรษฐกิจไทยยั่งยืน ตามที่เสนอมา
๒. ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติรายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๙